

Előfizetési ár:

Egész évre 4 frt.

Félévre 2 frt.

Hirdetések soronként 10 kr.

Mindenmí közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

24-dik sz.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

Megjelen minden hó 1-én és 15-ikén.

Megrendelhető minden postahivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: **Nádaskay Béla**, tr; társszerkesztő: **Varga Ferencz**, trr.

Tartalom: Néhány szó tisztelt olvasóinkhoz! — Feser és Friedberger tanárok kísérletei a salicylsavas Natrium hatásáról. Szuppiny Ö. m. á. o.-tól. — Tárca: Létért való küzdelmünk és a társadalom. Dr. Müller Kálmántól. (II. Folytatás és vége). — Különfélék. — Szerkesztői közlemények.

Néhány szó tisztelt Előfizetőinkhez!

Jelen számmal a „Veterinarius” ismét egy évet fejez be: II-ik évi folyamát pályájának.

Viszonyaink között ez komoly pillanat, akár a múltat, akár ha a jövőt tekintjük. A múltra visszapillantva, még mindig lehetetlen nem utalnunk azon nehézségekre, melyekkel „**utat törő**” vállalatunk küzdeni kénytelen volt. De fiatal hévvel fogtunk a nagy feladathoz s két éven át **napszámosa** voltunk a tudománynak s az ügynek. S daczára annak, hogy bizon, nehéz volt megállanunk: azon megnyugvással tekintünk vissza a lefolyt két évre, hogy a mi szerény erőinktől telt, azt őszinte önzetlenséggel megtettük s hogy az a tudomány és ügy terjesztése és emelése javára volt.

A lapnak eddigi fenállása azon részvét által volt lehetséges, melylyel a szaktársak egyik része, felismerve a vállalat szükséges voltát s méltányolva iparkodásunkat — a lapot felkarolta. Ezzel szemben mindent elkövettünk, hogy a lap szellemi részét illetőleg, tartalmát változatossá és érdekesen hasznossá tegyük. Azonban tekintettel viszonyainkra, czélszerűnek véljük a jövő évben a „Veterinariust” havonként egyszer, minden hó elsején adni, s ezzel szemben az előfizetési díjat az 1880-ik év első felére 1 frt 50 krban, egész évre 3 frttal megállapítani.

A lap terjedelme marad mint eddig, sőt szükséghez képest bővebb is leszen. Ezen berendezés által egyrészt biztosítani véljük a lap **további fennállását s rendes megjelenését**, s így reményljük az ügyet, melynek apostolává szegődtünk, továbbra is szolgálhatni. — Másrészt pedig reményljük az előfizetési díj így rendkívül csekély volta által a lapnak elterjedését is könnyíteni s annak bemenetet nyitni épen azon körökbe, melyeket leginkább szükséges e térrel megbarátkoztatni.

Azon bizalommal nyitjuk meg tehát az előfizetést a „Veterinarius” III. évi folyamára

egész évre csak három frttal,

fél évre csak 1 frt 50 krnal,

mely szerént azon t. szaktársak s lapunk pártolói, kik eddig is méltánylásukban részesíték fáradozásunkat, ezen-

túl sem fogják azt tőlünk megvonni s lehetővé teendik annak további fennállását. Sőt a „Veterinariust” minél szélesebb körben terjesztetni is szivesek leendnek.

Teljes számú példányokkal az I-ső és II-ik évi folyamból még mindig szolgálhatunk **egész éves új előfizetőinknek** az I-ső évi folyamot 4 frt helyett **2 frt 50 krért**, a II. évi folyamot pedig 3 forintért fogjuk adni.

Kérjük a t. cz. előfizetőket czimzetükhöz az utolsó póstát és megyét világosan kitenni!

A szerkesztőség

Feser és Friedberger tanárok kísérletei a salicylsavas Natrium hatásáról.

A salicylsavas Natrium antisepticus és antipireticus hatásának megállapítására, Feser és Friedberger tanárok két útat választottak: alkalmazták ugyanis e szert először mesterségesen előidézett septicus láznál és másodsor Friedberger tanár kórodáján, hol használatát kivált antipireticus czélokra, különféle láznakál, nagyobb számú esetben lehetett megkísérteni.

A mesterségesen előidézett septicus láznál a salicylsavas Natriummal két sor kísérletet tettek.

Az első sor kísérlethez nyolcz anyajuhot használtak. Ezeknek majdnem egyszerre, egy és ugyanazon rothadó folyadékából, négy köbcentert fecskendeztek a bal czomb belfölszínén a bőr alá. Négy juhot ellenőrzés czéljából nem gyógyítottak, míg a többi négy különféle adagban salicylsavas Natriumot kapott. Az utóbbiak közül kettőnek, egyenként 40 grmot adtak a szerből s pedig 10 grmot mindjárt az infectio után, 10 grmot egy fél és 20 grmot 1 s háromnegyed órával később. E juhok egyike ezenfölül, a kísérlet negyedik napján, két adagban s egy órai időközben, még 20 grmot kapott. A másik két juhnak 20—20 grmot adtak a szerből: 10 grmot az infectioval egyidőben és 10 grmot egy fél órával később.

Az ellenőrzés czéljából inficiált állatokon az élénkség, étvágy és kérődzés tekintetében nem lehetett változást látni. Két juhnál a befecskendezés helyén nagyobb, kettőnél csak egészen jelentéktelen daganat támadt. A

test súlya csak keveset apadt: 0,3, 1,1, 2,0 és 0,7 kgrmmal s e csekély apadás is, inkább a napi ingadozások körébe tartozik. A támadt septicus láz mind a négy állatnál csak gyöngye volt s rövid ideig tartott, legszembeötlőbben ama két juhnál fejlődött ki, melyeknél a helyi affectio is nagyobb volt.

A gyógyítási kísérletek eredménye a következő. Mindenek előtt felötlött, hogy a gyógyított állatok, az infectio után való napon étvágyukat elvesztették s megszűntek kérődzni. Két juhnál az étvágy és kérődzés a harmadik, ama kettőnél ellenben, melyek mégegyszer annyi salicylsavas Natriumot kaptak, a második napon tért vissza. Az első napokban valamennyi állat szomorú volt, lecsüggő fővel állott az istállóban s időnként nyögött. Ama két juhnál, melyek nagyobb mennyiségű salicylsavas Natriumot kaptak, hasfájalmakat lehetett észrevenni. A helyi affectio három állatnál meglehetősen nagy, egynél kislefoku volt. A testsúlya 2,1, 2,8, 0,7 és 1,2 kgrmmal s így általában nagyobb mértékben fogyott, mint a nem gyógyított állatoknál s ismét ama két állatnál legtöbbit, melyek a salicylsavas Natriumot nagyobb adagban kapták. Az érlökések száma, igen valószínűleg a gyógyszerelés következtében, nagyobb volt, mint a nem gyógyított állatoknál. A lélekzés két esetben igen gyors és nehéz volt. A septicus láz alatt, a test melege igen különbözött a négy juhnál.

Ama juh, melynek a kísérlet negyedik napján is adtak a szerből, elhullott. A halált a szerzők a salicylsavas Natrium ismételt beadásának tulajdonítják. A be-

TÁRCZA

Létért való küzdelmünk és a társadalom.

Irta és a magyar orvosok és természetvizsgálók XX-ik vándorgyűlésének 1879. évi augusztus hó 28-án tartott megnyitó nagygyűlésén előadta *Dr. Müller Kálmán*.

(Folytatás és vége.)

Megszűnt a részarányosság, a viszonyok nem rendesek és erőinket eddig még nem fejleszthettük oly jelentékenyen, hogy a csapásra fordult létfeltételeknek megfeleljenek. A folyton emelkedő művelődéssel lépést tarthat ugyan itt-ott egy kiváló tehetség, de alig követheti azt nyomban a szellemi és physicali tehetségek azon átlagos összege, mely Queteletnek l'homme moyen-jét képezi. Ha a tenger dagályát tiltanunk lehetne, akkor a feltételek ezentúl talán ritkábban és lassabban változnának és időt nyerne a késedelem; így azonban minden tünet inkább azt gyaníttatja, hogy kényszerhelyzetünk nyomása alatt erőnk gyarapítására és tehetségeink öregbítésére kell törekednünk, hogy előbb-utóbb ismét lépést tarthassunk a haladásnak gyorsan futó kerekével.

Ne kerülje el figyelmünket továbbá az, hogy a küzdelem és erő kifejtésünk között a részaránytalanság kezdetben nem volt oly feltűnő, és hogy oly mélyre sohasem

hasadt volna, ha a viszonyok bár gyors, de rendes menet egy rövid de annál sajtáságosabb időszak félbe nem szakította volna. Évtizedünk első negyedét értjük, mely csalékony értékekkel s ez értékek még csalfább, mert erőszakosan felcsigázott nagyságával gúnyolni látszott a létért való küzdelemnek minden törvényét.

Kedvezőkké lettek a kedvezőtlen feltételek, a nehéz küzdelem egyszerre oly könnyűvé vált, hogy a hiszékeny sokaság, mely a viszonyokat állandóknak tartotta, engedett az áramlatnak. Megbocsátható. Mert ki ne kimélné erejét ott, hol az édes pihenés is meghozza gyümölcsét.

Csak azok nem bíztak, kik a törvényszerűség meggyőződésében előre látták, hogy véges lesz e tünékeny időszak; kiket lelkük aggódva intett azon tanulságra, melyet a múlt századnak egy hasonló korszaka, a csábos cselvetések azon korszaka nyújtott, melyben Law, orleansi Fülöp kegyelme által elárasztva, a hirhedt Mississipibank jegyeivel árasztotta el a világot és csalta az embereket. Mint akkor, úgy most is szerte foszlott minden remény. Fájó veszteségek nyers csapása alatt hamar kijózanodtunk és annál élénkebben éreztük azon törvény hatalmát, melyet rövid időre elkerülni, de végleg megszegni nem lehet. E rövid néhány év annyira elkényeztetett, hogy küzdelmünk mai mérvéhez alkalmazkodni még nem tudtunk, s melyhez sokkal közelebb állanánk, ha pihenőt

adást azonnal igen gyors és nehéz lélekzés, nehezen érezhető s végre érezhetetlen szivlökés és megfuladás által halál követte.

Összehasonlítva a kórképet, melyet a gyógyított és a nem gyógyított állatokon észlelni lehetett, a szerzők ama meggyőződésre jutottak, hogy a gyógyított állatok, a gyógyszerelés következtében nehezebben betegedtek meg ; a gyógyszer tehát nem bizonyult hasznosnak, hanem épen ártalmasnak, a mit még akkor is kellene constatálni, ha a gyógyított állatok közül egy el nem hull.

A második sor kísérlethez hat juhot használtak. Hogy intensivebb lázt idézzenek elő, a septicus láz előidézésére, ez alkalommal alkalikussá vált, rothadó húsfolyadékot vettek. E folyadékból a hat juh mindegyikének három köbcentert fecskendeztek be s pedig ugyanazon módon és helyen, mint az előbbi kísérletnél. Három juh gyógyítás nélkül maradt, míg a másik három ismét salicylsavas Natriumot kapott. A gyógyítást oly módon változtatták meg, hogy a szert többnyire kisebb adagban, de gyakrabban adták be, mint az előbbi kísérleteknél.

A második sor kísérlet eredménye a következő. Bár az eme alkalommal használt rothadó folyadék kisebb mennyiségben lett befecskendezve, mégis sokkal hatásosabbnak bizonyult, mint az első sor kísérletnél alkalmazott. Az általános megbetegedés, a kísérletre használt állatok mindegyikénél határozottan kifejeződött, a mit a zavart általános egészségi állapotból (szomoruság, étvágyhiány, félbeszakadt kérődzés) és az érlökés, lélekzés és testhő változásából könnyen lehetett felismerni.

nem tartottunk volna, míg a haladás felvett útján előre tört, nem törődve azokkal, kik hátramaradnak vagy kidőlnék.

Mindezen káros viszhatásokon kívül ama korszak árnyéka társadalmi életünknek egy másik oldalára is elnyúlik. Az által, hogy a küzdelem akkor oly könnyű, de különösen, hogy oly eredménydús volt, a létfeltételek ítélte különösen megzavarodott. Túlbecsültük a létfeltételeknek mindkét nemét. Mert azon *közvetlen* feltételektől, melyek elégségesek arra, hogy a puszta létet bizonyos ideig fenntartsuk, meg kell különböztetnünk azon ugynevezett *közvetett* feltételeket, melyek nélkül szervezetünk minden igénye kielégítést nem talál. Élénk jelentőséggel bírnak ezen feltételek is, mert szükségleteink, hajlamaink és kívánságaink okszerű kielégítése nélkül *kellemes* életet nem képzelhetünk.

Egymást feltételezi minden a mi él, élet csak más élet szomszédságában lehetséges. Nincs moszat, nincs földi féreg, mely hosszabb időre az absolut magányt eltűrhetné, mert az egyik számára a közvetlen feltételek is csak a többiek által vannak megadva.

Ha pedig az együttélés már a közvetlen feltételek kelléke, úgy természetes, hogy mindazon feltételek is,

A gyógyított és nem gyógyított állatok összehasonlításánál mindig azt lehetett tapasztalni, hogy az első nagyobb fokban szenvednek, a mi, kivált őrzés czéljából inficiált állatok mindig élénkebbek voltak s több étvágyal bírtak, mint a gyógyítottak, s így azoknál a rendes állapot is sokkal gyorsabban tért vissza.

Felőlő, hogy a gyógyított állatok közül ez alkalommal is egy elhullott, mi határozottan bizonyítja, hogy a salicylsavas Natrium befolyás nélkül maradt a rothasztó felbomlás kiterjedésére, mely ez esetben a halál egyedüli oka volt.

A kísérletek továbbá világosan bizonyítják, hogy a láz állapotára és magasságára a salicylsavas Natrium a legcsekélyebb előnyös befolyást sem gyakorolja. Ellenkezőleg azt lehet mondani, hogy a gyógyított állatoknál a láz sokkal magasabb és intensivebb volt, mint a nem gyógyítottaknál.

A szer antipyreticus hatására vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy meglehetősen nagy adagban se tudta a septicus láz hőségének normalis emelkedését akadályozni, sem pedig a már fokozott meleget leszállítani.

Mivel a juhoknál támasztott septicus betegség, melynél a salicylsavas Natrium mint antisepticus és antipyreticus szer hatástalan, csak egy bizonyos alakja a lánznak, tehát még mindig fennmaradt az a lehetőség, hogy a szer más kóros folyamatoknál és az ezeket kísérő láztüneteknél, nevezetesen más állatoknál s kivált antipyreticus irányban jó szolgálatot fog tenni.

Mivel újabb időben az emberorvosok majdnem ki-

melyek az életet kellemessé teszik, csak a társadalomban lelhetők fel. Minél nagyobb, minél fejlettebb a társadalom, annál bővebben rejti magában a kellemes élet számlálhatlan tényezőit, az élvezetek minden nemét — a *fényüzést*.

Bárminő szempontból tekintjük korunk e fontos kérdését, annak minden árny- és fényoldala azon két alapkérdésre vihető vissza: vajjon jogosult-e a fényüzés és mennyire jogosult ? A fényüzés jogosult — már koránál fogva is. Nemcsak hogy régóta fennáll, hanem a szerves lényekkel egykorú, mert a levés első hajnalán a lét ép úgy függött a közvetlen és közvetett feltételektől, mint hatalmuk alatt állunk még ma is.

De jogosult a mi fényüzésünk még azért is, mert számtalan példa mutatja, hogy a szerves lények alsóbb sorozatai is, csak úgy iparkodnak kiküzdött létüket kellemessé és élvezetessé tenni mint mi. Botrányos példát adnak a hangyák azon kicsapongó orgiákkal, melyeket különösen nászünnepek alkalmával szoktak rendezni, s melyek — tout comme chez nous — rendszeren verekedéssel végződnek. Az ausztráliai paraszmadarak (Chlamidera maculata) nem elégsznek meg fákra rakott fészkeikkel, hanem azonkívül a földön nagyobb mulatóhelyeket építenek, azokat színes csigákkal es csillogó kövekkel díszítik fel és ezen fényes clubbhelyiségekben tartják zártkörű vi-

vétel nélkül, a salicylsavas Natriumot különféle intenzív lázagnál sikeresen használhatónak tartják, a szerzők azt reményelték, hogy némely állatbetegségeknél is hasznosnak fog bizonyulni. A müncheni állatorvosi tanintézet klinikáján hosszabb ideig alkalmazták tehát, s pedig mindig akkor, ha lázas betegségek kezdődése vagy lefolyása közben, a test abnormis hőségének leszállítása szükségessé vált. Néhányszor megkísérelték akkor is, midőn a fizikai vizsgálat alkalmával constatálták a betegség növekedését s ennek következtében a láz emelkedését előre láthatták.

A szerzők ötven esetet sorolnak fel, melyek csakis lovakra vonatkoznak, s kivétel nélkül mind ama esetek, melyekben a szert felügyelet alatt, tehát említésre méltó veszteség nélkül adták be.

A szert részint belsőleg nyeletformában adták, részint vízben vagy alig hig ziliz-nyálkában feloldva töltötték egy tölcser segítségével a végbélbe. Lónál ugyanis, a salicylsavas Natrium a végbélben épen olyan gyorsan és tökéletesen fölszívódik, mint a gyomorban. Ezen az úton fölszívódott salicylsavas Natriumot, egy lónak hugyájában már 20 perc múlva találtak, s ámbár hogy 100 grmnyi volt az adag, 24 óra alatt teljesen kiválasztódott. A nyeletet egyszerűen vízzel és a szükséges mennyiségű tárnicsgyökér porral készítették, mert a zilizgyökér e célra nem volt alkalmas.

Egynapi adagul 40—400 grmot, egyszereti adagul pedig, 1—4 óra időközben, 130—150 grmot adtak.

A salicylsavas Natrium hatását csak néhányszor tá-

galmaikat. De végre az sem egyéb mint fényüzés, hogy az ős vadon liánjai oly buján tenyésznek.

Ha mindezekon kívül számba vesszük még azt, hogy maga a társadalom is határozottan a fényüzés mellett nyilatkozik, ethikai és anyagi érdekből egyaránt, mert fejleszti a jó izlést és mert hatalmas támasza az ipar minden ágának; hogy az egyiknek szükségleteit a másiknak feleslege fedezi, hogy az egyiknek közvetlen életfeltételeit a másiknak közvetett feltételei elégítik ki, úgy magától eltűnik ama kérdőjel, mely hivatott és hivatlan asceták agyremét képezte minden időben.

Ámde megmarad és mindvégig fenn fog állani a második kérdés : hogy a fényüzés mennyire jogosult? Elméleti választ könnyen adhatunk, ha azt mondjuk : a fényüzés csak addig jogosult, a míg kellő arányban áll a közvetlen, az elsőrendű feltételekhez. Minthogy azonban ezen arálynak meghatározása egyéni felfogástól, a feltételek helyes mérlegelésétől függ, a feltételek pedig s velők az arányosság is gyakran változnak, nem csodálhatjuk, ha adott esetben a feltételeket nem mindenki itéli meg helyesen és nem képes meghatározni, hogy ezeknek megfelelőleg a fényüzésnek mily foka jogosult. Egyesek hibája ez.

Mihelyt azonban a helyes arány mindenütt megszűnik, akkor — mint napjainkban — társadalmi kórsággal

mogatták hideg burkolással, egyébként a szükséges életrendi ápoláson kívül máshoz nem folyamodtak s így a betegség lefolyását más gyógyszerrel nem zavarták.

E klinikai kísérletek eredménye a következő:

A salicylsavas Natrium nem ártott, mert a lovak belőle a legnagyobb adagot, rövid időközökben ismételve is igen jól elbirták: pl. még az 50—150 grmnyi egyszereti és a 400 grmnyi naponkénti adagot is.

40—100 grmnyi kis, egy napra való adagban, a szer általában nem volt antipyreticus hatása. Antipyreticus hatást csak néhány esetben, melyekben igen nagy adagban használták, lehetne fölteni, de nem valószínű, hogy a test fokozott hősege, a szer nélkül is csökkent volna. E kevés és emellett kétes eseten kívül, a szer egészen hatástalan maradt. Se a betegség lefolyására, sem az ezt kísérő tünetekre nem hatott és a betegség épen úgy folyt le, mint a tisztán expectativ gyógyítómód mellett. A láz emelkedésének és csökkenésének okát, mindig a kóros folyamat növekedésében és csökkenésében lehetett találni. Ezért a test melege egyszer a salicylsavas Natrium nélkül is gyorsan leszállt, másszor pedig nagy adag mellett is jelentékenyen emelkedett. De még ama esetekben sem lehetett a therapiára szükséges antipyresisről szólni, melyekben a test melege néhány tizeddel (de még mindig a lázas hőségnek körében) fogyott.

Különösen meg kell említeni, hogy épen úgy a mint a juhok septicus lázánál, a lovak septicus és ezzel rokon inféctiós betegségeiben, pl. az ugynevezett Typhusban, Influenzában, Pleuro-Pneumoniában, heveny diffusus Pe-

van dolgunk. Hatalmunkba ejtettük a természetörök sok nemét, de szenvedélyeink rajtuk vesznek erőt.

Háztartásunk egyensúlya megbomlott, mert mindennapi lett az, a mi hajdan ünnep volt.

Pour se donner le superflu

On se prive du nécessaire”;

a francziák e mondása képezi életmódunk jelszavát. Készségbe ejtene ezen irány és közérkölcöt mételvező minden következménye, ha a történelem azon vigaszos bizonyítékot nem szolgáltatná, hogy az ilyen korszakok is mulandók, végesek. Nagy áldozatok árán ugyan, de előbb-utóbb is kijózanodik egy helyesebben nevelt nemzedék; mert csak józan ész és szilárd erkölcs hozhatja létre a jobbra fordulást. Az Oppia lex és a rómaiak minden egyéb sumtuaris törvénye bizonyítja, hogy elhangzik a törvény szava, hol az ész szava is elnémul.

A mint a betegnek is jól esik, ha baja okát tudja, úgy nekünk is vigaszunk lehet, hogy társadalmunk ezen vészes iránya jó részben kézzel fogható okoknak okozata. A ki életmódunk menetét figyelemmel kísérte, nem tagadhatja, hogy a fényüzésnek heveny és túlságos emelkedése azon időbe esik, a midőn a létért látszólag alig kellett küzdeni, s a midőn a főtörekvés a másodrendű feltételek kielégítésére, a kellemes életre, az élvezetekre, a fényüzésre irányult. El nem tudtunk még szokni attól, a mit

ritonitisben, üszögösödő Pneumoniában és halállal végződő kolikában, még a legnagyobb és gyakorta ismételt adagra se vettek észre hatást.

Valamennyi kísérlet tehát azt bizonyítja, hogy a salicylsavas Natrium lónál és juhnál épen úgy nem hat antisepticusan és antipyreticusan, mint maga a tiszta salicylsav.

A szerzők ezt az eredményt, mely az emberorvosok tapasztalásával ellenkezik, egyedül annak az általuk sokszorta bebizonyított ténynek tulajdonítják, hogy a salicylsavas Natrium a növényevők szervezetén igen gyorsan átmegy. A salicylsavas Natrium a növényevők szervezetén igen gyorsan átmegy. A salicylsavas Natriumot épen úgy mint a salicylsavat, beadás után csakhamar meg lehet találni a húgyban s a legnagyobb adagnak kiválasztódása is igen rövid idő alatt teljesen beveződik.

Míg húsevőknél (kutyáknál) a salicylsavat csak 6—8 óra múlva fedezhetjük föl a húgyban és abban még 106 óra múlva található, a növényevőknél (a salicylsav és a salicylsavas Natrium) többnyire már egy fél, legfeljebb $\frac{3}{4}$ óra múlva jelenik meg s 24 óra múlva már nem található.

Az ember szervezetét úgy látszik még lassabban hagyja el, mint a kutyáét. Az emberhúgyban Gubler, némelykor még a 14-dik napon is talált salicylsavat és See azt állítja, hogy szabályszerint csak a 3—4-dik, némelykor csak az 5—6-dik napon tűnik el a testből végképen.

A növényevőknél tehát egészen más viszonyokra ta-

akkor könnyen megszoktunk, mi előbb megbocsátható, mint az, ha téves hiúságból vagy tüntetési viszketegből resteljük egymásnak bevallani azt, mit legelőkeltebben érziünk, hogy más most a küzdelem és hogy a mai nap kedvezőtlen közvetlen feltételei mellett háttérbe szorulnak a másodrendű feltételek. Nehéz a küzdelem már magában, mi még súlyosbítjuk megszokott és képzelt igényeinkkel.

Ha mindezek után valaki azt hiszi, hogy a fényüzést ellenezzük — téved. Ismételve mondjuk, hogy az okszerű fényezés jogosult, hogy azt a társadalom érdekében kell pártolnunk ; de nem pártolható napjaink módnélküli, észtelen fényüzése.

De még egyet. A kérdés végére nem értünk addig, míg külön fel nem említettünk egy élénk jelentőségű tünetet, melyről egyenesen azt mondhatjuk, hogy: signatura temporis, s ez élvezeteinknek, fényzésünknek mindinkább hanyatló minősége. Nem az összeséget vádoljuk, hanem első sorban azokat, kiknél kéz és ész nem egy, kik a legkedvezőbb feltételek között mindazt, mit a vívmányok sokasága nyújt, nem becsülik élvezetnek, kik a művészet remekein hevülni nem bírnak, élvezetet csak a fényző dözölésben és dúsálkodásban találnak.

Ezek főbb vonásai azon befolyásnak, melyet a közvetlen és közvetett feltételek társadalmunkra gyakorol-

lálnak gyógyító szereink s ez lehet oka, hogy az említett kísérletek eredménye negatív volt.

E kísérletek ellen azonban fel lehet hozni, hogy többször a szert kis adagban alkalmazták s a testi hőség fokát ritkán állapították meg. Kivált az utóbbit kellett a szerzőknek még figyelemre méltatni, mert tudták, hogy a szer gyorsan szívódik fel és gyorsan kiválasztódik s így feltehető, hogy akkor, midőn a legnagyobb mennyiségben van a testben, mégis lehet antipyreticus hatása, habár csak rövid időre is. Tekintettel e lehetőségre, még hat-szor tettek kísérletet a salicylsavas Natriummal, melyből most nyeletalakban 100 grmot adtak egyszerre s a beadás után rövid közökben, hosszabb ideig mérték a testnek melegét. Ilyen módon intensív lázagnál, nagy adagban és gyakori hőség mérések mellett alkalmazták a szert, de e kísérletek is csak azt bizonyították, a mit a szer hatásától már fentebb közlöttünk.

Szuppiny Ödön,
megei állatorvos.

K ü l ö n f é l é k .

Bourgelat szobrának leleplezése az alforti (Páris mellett) állatorvosi tanintézetben október hó 30-án ment végbe. — A nagyhirű orvosnak mint a francia állatorvosi intézetek megalapítójának emeltek szobrot, nyilvános gyűjtés útján fedeztetvén a költségek. Az ünnepély számos vendég jelenlétében ment végbe. Ott voltak a külföld küldöttei, a vidéki küldöttségek, a városi képviselők, a keresk. minister helyettesítője Tisserant, országos képviseli-

nek. A létért való küzdelemnek legkiválóbb jelenségei azonban *alkalmazkodási* képességünkhöz és módunkhoz vannak kötve.

A küzdelemnek egyik viszonyában sem foglal el az ember a többi lényektől oly eltérő helyet, mint épen az alkalmazkodásban, még pedig azért, mert ennek módja az ember erkölcsi világában gyökerezik, mely tekintetben az ember és a többi lények között nagyobb különbség áll fenn, mint bárhol.

E vallomásunkat sokan bizonyára örömezt úgy értelmezik, hogy elértünk a válutra, mely az állatországtól végleg elvezet.

Ne siessenek. Igen, a különbség fennáll, de itt is csak fokozatos, mert a közös érintkező pontok szűkében nem vagyunk. Majdnem minden jó oldalunkat, majdnem minden szenvedélyünket viszont találjuk az állatoknál is. Szeretet és gyűlölet, birvágy és bőkezűség, kíváncsiság és nagyratörékvés, szendesség és ravaszság közös sajátunk az állatokkal.

Kik emberi méltóságon ejtett sérelemnek tekintik e közösségeket, melyeket nem tagadhatnak, azzal védik felfogásukat, hogy: a mi nálam jó és rossz, a mi nálam nemes és aljas, az állatoknál többé nem jó és rossz, nemes és aljas, mert nem egyéb mint *ösztön*.

Hogy a méh találóan és pontosan ítéli meg a távo-

selők, a szomszéd erőd (Clarenton) tisztja kara s az intézet 300 növendéke majd teljes számmal. Az ünnepélyen tartott beszédek egyikét *Bouley*, hírneves bűvár és akadémiai tag, a francia intézetek főfelügyelője mondá. — A szobor talapzatán „Claude Bourgelatnak, a francia állatorvosi intézet alapítójának” (A Claude Bourgelat, fondateur des Ecoles Vétérinaires) olvasható. — Bourgelat Lyonban 1712. évben született. Ő alapítá 1762. januárban az első állatorvosi intézetet Franciaországban; később 1765-ben pedig a kormány segélyével a híres alforti iskolát.

Értesítés a keleti marhavész állásáról s egyéb ragályos és járványos állati betegségekről, december hó 8-tól bezárólag december hó 15-ig.

1. Magyarország területe vészmentes.
 2. Horvát-Szlavonországban a marhavész megszűnt.
 2. A horvát-szlavon katonai határörvidéken uralg a marhavész a gopspici kerületben Ribnik és Musaluk községekben; az ogulini kerületben Ponikve, Generalskistol és Susnjevoselo községekben; végül a rakovici kerületben Ljeskovac községben. Megszűnt a marhavész a rakovici kerületben Mekuse, Felsőtrebinje, Svarca, Zágrád, Tusilovic és Mrzlopolve községekben; a kostanjevaci kerületben Drage és Radatovici községekben. Ujlag kiütött a marhavész a perusici kerületben Klanac községben.
 3. A fiumei tengerészeti hatóságnak távirati jelentése szerint Fiumében és vidékén az állategészségi állapot teljesen kielégítő.
- A magyarországi hasznos háziállatok közt uralgó ragályos és járványos betegségek rovatos kimutatása:

Megye	Község	Az állatok faja és darabjainak száma	A kór megnevezése	Elhullott vagy gyógykezeltek
Alsó-Fehér	Nagy-Enyed	1 db sz.marha	lépfene	elhullott
	Arad	1 „ ló	takonykór	kiirtott
Arad	Vörösmart	3 „ „	„	„
	Kistelek	2 „ sz.marha	lépfene	elhullott
Bács-Bodrog	Lak (puszta)	1 „ „	„	„
	Kémes	1 „ „	„	„
	Baja	1 „ ló	takonykór	kiirtott
	Orosháza	1 „ „	„	„
Békés	Békés	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
	Berettyó-Ujf.	1 „ „	„	„
Bihar	„	1 „ ló	„	„
	N.-Szalonta	1 „ „	takonykór	kiirtott
	Bagamér	1 „ „	„	„
Brassó	Brassó	2 „ „	„	„
	Szász-Herm.	1 „ bivaly	lépfene	elhullott
Csik	Csik-Madéf.	1 „ sz.marha	„	„
	Velenceze	1 „ „	„	„
Fehér	Zám	1 „ ló	takonykór	kiirtott
	Komárom	1 „ „	lépfene	elhullott
Hunyad	Deda	3 „ sz marha	„	„
	Tófalva	1 „ ló	takonykór	kiirtott
Maros-Torda	Dios-Jenő	13 „ „	lépfene	elhullott
	Zsély	6 „ sz.marha	„	„
Nyitra	Rodossócz	3 „ „	tüdővész	elhullott
	„	2 „ „	„	kiirtott
	„	2 „ „	„	gyógykez.
Pest - Pilis	Tass	1 „ ló	takonykór	kiirtott
	Czegléd	1 „ „	„	„
Solt-Kis-Kun	Czinkota	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
	Magyarfalva	1 „ „	„	„
Pozsony	Csorna	2 „ ló	takonyk. bőrf.	kiirtott
	Karánsebes	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
Szörény	Versesz	3 „ ló	takonykór	kiirtott
	Temes	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
Torontál	Orlováth	1 „ „	„	„
	Felső-Csatár	1 „ „	„	„
Vas	Szentgaál	1 „ „	„	„
	Berhida	2 „ ló	„	„
Veszprém	Csáktornya	1 „ sz marha	„	„
	Izsakócz	1 „ „	„	„

lokat, hogy a calcuttai kakas gyűlöli a vörös színt, hogy a rigó madár társainak hangját utánozza, vagy hogy az elefánt nagy gyermekbarát, és hogy az oroszán hálás volt Androkulus iránt, mind csak merő ösztön. Tagadjuk ezt? Nem.

Sőt szívesen elismerjük, hogy az állatok csak ösztönyszerűleg küzdenek, hogy a küzdelem legkényesebb viszonyaiban csak ösztön vezérli őket, hogy csak ösztön szerint alkalmazkodnak. Ha például az élénk színekkel ékeskedő s ennél fogva feltűnő madarak fészkeket rejtettebb helyre rakják, mint szerényebb színű társaik, úgy erre is csak ösztön vezeti őket. Csakhogy az instinctusnak magasabb foká nagyon közel áll az intellectusnak alsóbb fokaihoz, s örülünk rajta, hogy szorosán a tényekhez ragaszkodva ma már nem mondhatjuk: itt a határvonal az emberi értelem között.

A hol az átmenet ily elmosódott, ott a különbség csakis fokozatos lehet. E különbség pedig leginkább abban nyilvánul, hogy az állat változatlanul van kötve a lélekvilág bizonyos helyéhez, míg az ember szabad elhatározása szerint helyezkedik el abban. Az állat minden tekintetben fajának csak egy példánya; a mi szabad elhatározásunk ellenben nem engedi, hogy erkölcsiségünket egy általános, mintegy szabványos megtestesülése johessen létre, mert a hány ember, annyi corporisatio, annyi egyéniség — annyi

személyiség. Praedestinált helyünk az erkölcsvilágban nincs, és ha Jacoby azt tartja, hogy: „Der Mensch ist gut von Anfang an” nem mond vele egyebet, csak azt, hogy az ember, például Jacoby kezdetben, rosszat tenni képtelen. Nem adatott egyéb kezünkbe a szabad elhatározásnál, szabadon választhatunk bűn és erény között.

Az elhatározásnak módja, az egyes elhatározásoknak végleges és összes eredménye képezi azt, mit *jellemnek* mondunk.

A lélektan a jellemnek legkülönbözőbb rendszereit szerkesztette, számuk bizonyítja, hogy egyik sem kielégítő. A mi ítéletünk arra támaszkodik, hogy valaki az élet legkülönbözőbb viszonyaiban, derült órákban és balsors idején, a hajlamok és szenvedélyek sokoldalú behatása alatt miként és mily állandóan választ jó és rossz között, elhatározása mennyiben és mily állandóan felel meg annak, mit öntudat, lelkiismeret és kötelességérzet követelnek a jellemről.

Szabad elhatározás egyéni felelősséggel jár.

Napjaink nem legkritikább panasza az, hogy a tehetségek minden fajával és magas fokával bővelkedő korunkban a jellem egyéni fejlettsége, szilárdsága hanyatlott. E panasz casuistikából indul ki, mégis százfélé mutatva alakjában oly általános, hogy a véletlen szülöttje nem lehet és felette vállat vonhat az, ki a nyílt és igaz szónak

Jegyzet. I. A ragályos és járványos állati betegségekre vonatkozólag az 1859. évi 32592. sz. belügyministeri szabályrendelet megfelelő §§-ai alkalmaztatnak.

II. A keleti marhavész kivételével azon ragályos és járványos betegségek, a melyek a mult heti kimutatásban benfoglaltattak és ezen értesítésben elő nem fordulnak, megszünteknek tekintendők.

5. Az osztrák tartományokban uralg a marhavész Krajnában a steini kerületben Podgier községben; a rudolfswerthi kerületben Korenitka és Dolsch községekben; a tschernembeli kerületben Skembuc és Dule községekben. Megszűnt a marhavész Krainában a leibachi kerületben Javor községben; a littai kerületben Martinsdorf és Gross-Garber községekben; a rudolfswerthi kerületben Gaberje községben; a tschernembeli kerületben Radovica és Maline községekben.

Kelt Budapesten, 1879. évi deczember hó 15-én. 32422 sz. *A földmivéls-, ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium állategészségrendőri osztálya.*

Személyi hírek. Az országos állatorvos Salzburgban *Lechner* I. dr. a bécsi állatorvosi tanintézetten rendes tanárnak lett kinevezve. — Ugyancsak a nevezett intézetten dr. *Zahn*, a kórboncztan tanára nyugalomba lépett.

Némely gyógyszeranyagról érdekes adatokat találunk a „Magy. gyógyszerkönyv commentárjában” dr. *Balogh* trntól. Így a többi között: a *Benzoet* Ebu Batutah írta le először, a ki 1325—49-ig beutazta Arabiát, Syriát, Ceylont, Indiát, Chinát stb. Eme gyantát az arabok luban dsavinak nevezik, s innen származott bendsavi, beadsui, beuzui végre a mai benzoe. — Az *ebvészmagot* már az

barátja. Azon tünődve, hogy miért épen a szellemi haladás különben oly fényes korszakát érte a kárhoz, hogy óva intő példának idézhessük majdan, ha az utókorral azt akarják megértetni: mi a jellem, felvilágosítást alkalmazkodásunkban találunk. A kérdés kulcsa a küzdelemnek azon törvényszerű folyamányában rejlik, hogy ott, hol a feltételek kedvezőtlenek, hol az egyéni képességek elégteleneknek bizonyulnak s ezeket vagy gyarapítani vagy fejleszteni nem bírjuk, ott a változott körülményekhez iparkodunk alkalmazkodni — különben tönkre megyünk.

Az alkalmazkodásnak útja-módja többféle. Legközelebb úgy alkalmazkodhatunk, hogy a másodrendű feltételek egy részéről, talán többségéről lemondunk; vagy hogy tehetségeinket növeljük, végre pedig hogy a körülmények által meddővé vált tehetségek helyett más, talán alárendeltebb, de az adott esetben sikeresebb tehetségekkel lépünk a küzdelembe. Így alkalmazkodott például a bankár, ki miután tönkre ment és a megváltozott feltételeknek helyt nem állhatott, Amerikába ment s ott szakácsnak szegődött. Már azon mondásunk is, hogy „nehéz a becsületes embernek” eléggé bizonyítja, hogy az alkalmazkodásnak ezen módjai esetleg nyomasztók, sőt megalázók lehetnek, de az alkalmazkodásnak egyedül helyes módjai: mert a ki így alkalmazkodik az a jó és rosz között a jóra határozza el magát és jelleme csorbátlan ma-

arabok használták s Avicenna a 11. században methel név alatt tesz róla említést, honnét a nux metella elnevezés származik. Nevezetes, hogy a *Strychnos* fán tenyésző élődsi növények annak mérges tulajdonságait átveszik.

A mézgát Arábiából tengeren szállították körülbelül a 17. században Kr. e., a kami (en-punt-) szóból származott a görög s később a latin gumi-név.

A himbojolajat (*ricinus ol.*) az egyptomiak lámpákban, de kenőcsökben sőt hashajtóul is használták. Tőlük ment át az izraelitákhoz és a görögökhöz. A himbojnövény a bibliában kikajon, Herodotus történetírónál kiki név alatt fordul elő. — A len már a 23. században Kr. e. ismeretes volt; azonban valószínű, hogy Abyssiniából került az hozzájuk, hol annak magvai tápszerű szolgáltak; az egyptomiaktól pedig átvették azt az izraeliták és görögök, később Rómában is elterjedt. Éjszak-Európában annak tenyésztését Nagy Károly hathatós pártfogása mozdította elő.

Szerkesztői közlemények:

A . . . *J. úrnak Bar. S . . . lye.* A küldeményt megkaptuk s felnyitván azt, azonnal meggyőződünk róla, hogy csakugyan *borsókával* rendkívül alkalmazott hús; átadtuk azt a kórbonczti tanszéknek, mely ez uton köszönetet mond. Kérem a levelében említett tisztartó úrnak a „*Veterinarius*” 1878-iki 1-ső számát (mit e czélból megküldeni szabadságot veszünk) átadni, talán érdeklől fog arról valamit olvasni s tán a lap pártolói sorába is fogna lépni. *A szerk.*

Sz . . . *Ö. úrnak T—vár.* Köszönet. A mit küldtem, fogadd emlékül; irni nem volt időm. Boldog új évet.

rad. Nem szánalom, hanem tisztelet éri ama bankárt, hogy így alkalmazkodott és nem máskép.

Csak kevéssel ezelőtt fejtegettük, hogy napjaink küzdelme mily végtelen nehéz, hogy a közvetlen feltételek mily kedvezőtlenek és mily változók, és mily nehezen tudunk megválni a másodrendű feltételek túlságos számától. Mindezek után bizonyítgassuk-e még, hogy soha a viszonyokhoz simulni, a körülményekhez alkalmazkodni annyira nem kellett, mint épen a mi időnkben?

Korunk csak irányához hű és bizonyos következetességet tanusít, ha az alkalmazkodás nehezebb módjaira mindig gyérebben határozza el magát. Daczolva a közvetlen feltételek kérlelhetlen tömegével, dédelgetve a fényezés által alkalmazkodik ugyan, mert alkalmazkodnia kell, de a könnyebb módot választja — jellemével áll alkuba.

Előbb-utóbb beáll a kényszerűség, alkalmazkodunk, választanunk kell. Az erős, törvénynek ismerve és szokva meg azt, mit öntudat, lelkiismeret és kötelesség-érzet javainak, nem habozik, hanem ellentállva a percz ígézetének rögtön választ. A gyenge vonakodik, lelkében két érzés küzdelme foly, habozik, végre elhatározza magát és jellemének megadja a végdöfést, mert megtette az első kivételt.

A természettudományi gondolatmenet még egy lépést tesz és még ezen törvény taposó jelenségekben is csak azon okból eredő okozatokat lát, hogy napjainkban az erkölcsi világnak végső alapja, a feltétlen igazságba vetett hit megingott.

A természettudományok már önvédelem czéljából is egyenesen ráutalnak ezen okra, mert czáfolatlanul nem hagyhatják azon újabb vádat, hogy ők taníták korunkat a hitetlenségre.

Nem teheték ezt, mert magunknak is van hitünk. Ha beköszönt a halvány gond, ha bú es bánat marja lelkünket, ha a sorsnak reánk zúdult csapásai alatt végtelen nyugtalanság érzete szorítja el keblünket; akkor a kétségbeesés ez éjjelén a mi égő szemünk is csak egy pontot keres, mely nyugvást szerez a leleknek s melynek neve — *igazság*.

És bár nem tagadjuk, hogy mi Kant szerint csak azt tartjuk igaznak, a mi objectiv okokból bizonyul igaznak és a miről meggyőződésünk apodictice itél; úgy emberi üdvösségen soha merényletet el nem követtünk, azoknak kik ilyen igazság tudatára vergődni nem bírnak, soha nem ajánlottuk, hogy ne higyjék azt, a mi subjectiv okok es assertoricus itélet mondanak igazat.

Hit, ilyen hit való annak szívébe, kinek lelkében meggyőződés nem honol.

Nem érezzuk hiányát, míg az öröm derüje tart, de előbb-utóbb megboszulja magát, hol a tagadás veti meg lábát. Mert eljön a balsors kegyetlen órája, s a botor, ki hiú kérkedésből vagy alfelvilágosodás kedvéért lett tagadó, ürt — mondhatatlan ürt érez magában. Hasztalan keresi jó végzete csillagát, mely őt a bánat országából a remény földére vezesse, hiában lesi a szíven szúrt igazság buzdító mosolyával, számol magával és — felköti magát.

Végére értünk a közös területnek s e határszélen szívesen concedáljuk, hogy létért való küzdelmünk egy pontban végkép elüt az állatok küzdelmétől, mert oly tényező szerepel benne, melyhez fogható az állatvilágban nem találunk. Ott, hol a küzdelem közvetlen, hol az első — és másodrendű feltételek közvetlen kielégítést találnak, hol a küzdelem minden viszonyában közvetlen cserének van helye, ott természetesen a küzdelem nagyjában és egyes mozzanataiban másként fog nyilvánulni mint nálunk, mert a mi küzdelmünket a világ ura, a *pénz* közvetíti. Létért a pénz — és pénzért a lét; ez a megélhetés alapténye, melylyel számolni köteles az, a ki e ténynek végső conequentiáiról elhamarkodva itélni nem akar.

Ez a mi küzdelmünk és annak befolyása társadalmunkra. És ha ez alkalommal csak a szembeötlőbb és élénkebb tünetekre kellett szorítkoznunk, már ezek is eléggé bizonyítják, hogy az emberi élet, a családi viszony,

a társadalmi együttlét és az államiság külalakjának minden vonása a belszervezetének legrejtettebb jelensége a küzdelemnek szoros következménye, és hogy a társadalmi tudomány tárgya voltaképen nem egyéb, mint a társadalom Darwinismusa. E meggyőződésre másként nem jöhetünk, minthogy tartózkodás nélkül, tiszta szóval kimondottuk az igazat. Ne zavarja meg ünnepélyes hangulatunkat mindezen igazság, mert a jelenségeknek e kiméretlen fejtegetése jövőre nyuló tanulságot rejt magában. Jól esik tudnunk, hogy közéletünket mi magunk teszszük aggasztóvá, hogy az nem a sors változatlan döntvénye, hanem hogy jövőnk a mi kezünkbe van letéve; s jól esik azon tanulság is, hogy jobbra fordulhat a társadalom iránya az új nemzedék *nevelése és oktatása* által.

A mi a *nevelést* illeti, feltétlenül Helvetius nézetét kell osztanunk, hogy egy korszak erkölcsi irányát csak az ifjúságnak helyes nevelése alapítja meg, mely körülmény annál életbe vágóbb, mert az ifju korban megvetett erkölcsi alapot később megváltoztatni, átídomítani és javítani alig vagy épen nem lehet. Példa reá Hamlet, ki eskü terhe alatt iparkodik jellemét megmástitani, de minden erőlködése és tépelődése daczára azt elérni nem képes.

Az *oktatás* legközelebb fekvő, mintegy kézzel fogható hasznát senki sem tagadja; de annak messzebbre terjedő óriási jelentőségét csak akkor értjük meg, ha azon visszahatást nyomozzuk, melylyel az államéletre bir.

Mindazoknak, kiket a *munkások kérdése* idegesekké tesz, kik azt erőszakosan elfojthatni vélik, a természettudományok egy tanácsával bátorkodunk szolgálni: tanulmányozzák a létért való küzdelmet; s meg fognak győződni, hogy van a munkásnak nem egy panasza, a mely jogos, hogy két keze legszorgosabb munkájával sem képes a feltételeknek megfelelni; de meggyőződnek egyszersmind arról is, hogy a munkás megfeszített ereje azért meddő, mert oktatva, különösen szakában oktatva nincs. Ezen meggyőzések alapján beláthatják azt is, hogy a munkások érdemleges kérdésének egyedül helyes megoldása csak a legtágasabb körökre és a legalsóbb osztályokig terjedő szakoktatás által érhető el. Az oktatott munkás könnyen fog helyt állani a feltételeknek, míg ma kontárul kénytelen küzdeni. Szigoruan ezen elvhez ragaszkodva, ama várva-várt nap hajnala is eljövendő, melyen a három bérz és négy folyam hazájának szakügyeit is csak — *szakértelem* intézendi.

Ne csüggedjünk, hanem így tegyünk, mert ezzel tartozunk az ivadéknak.

Ha az emberiség geniusa buzdító ihletével körünkben tűnnék fel, arczán vigasz, lelkében égi fény, kezében a jövő; s ha kérdenők, hogy az emberiség javáért izzó szíve mily tanácsot sugall, szóra nyitná ajkát s szólna:

„Mondottam ember, küzdj és bizva bízzál!”

(*Madách.*)